

1) Drama – pokusy o definici

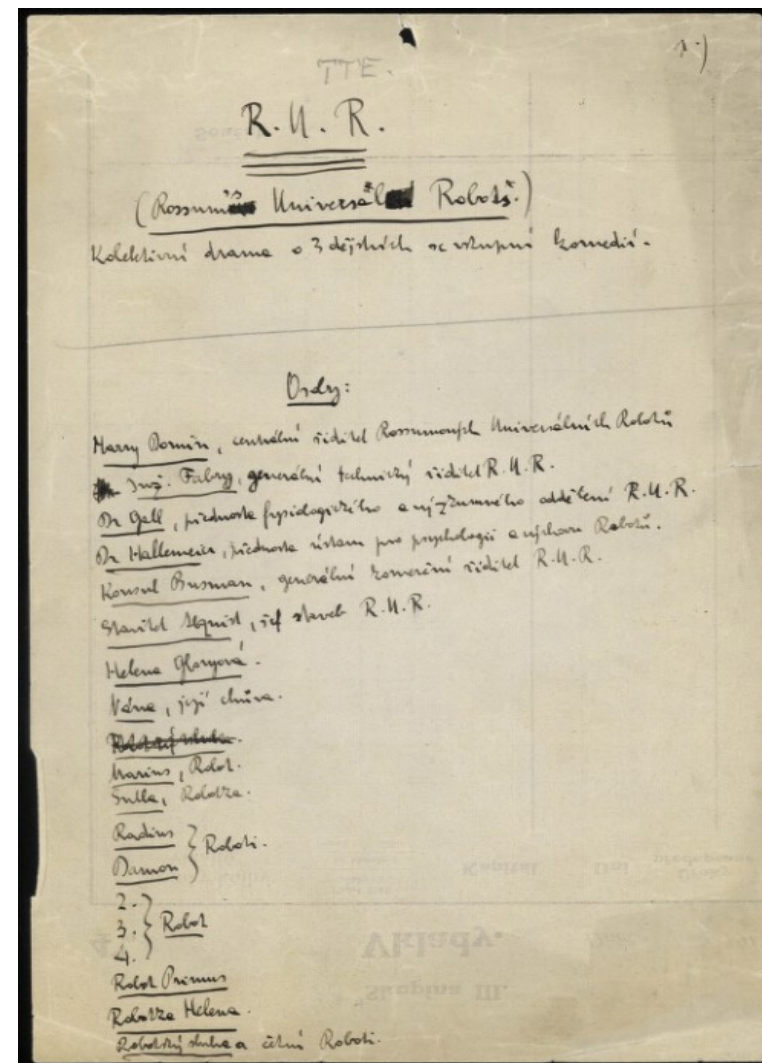
Dramatický text

drama = *textová složka inscenace*

- podstatná složka divadelního artefaktu = inscenace
- základ pro analýzu divadelního díla

X

- dnes inscenace nemusí vznikat na základě dramatického textu
- často dramatizace/adaptace předlohy (literární / filmové)
- vyjít lze prakticky z čehokoli

Původ slova drama

etymologicky odvozeno ze starořečtiny

- *draó* (δράω) – sloveso činit, jednat, konat
- *dráma* (δρᾶμα) – čin, skutek, jednání

→ základem dramatu = *jednání*

+

střednělatinské *drama* = divadelní hra

obecná čeština → užíváno i v *mimouměleckém významu*

- událost prudkého spádu, konfliktní, vzrušující, napínavý děj spíše vážného rázu, střetnutí sil, boj (katastrofa, nehoda, zločin, bitva, sportovní utkání atp.)

→ přeneseně se užívá i slova DIVADLO

Drama a jeho tištěná podoba

dramata → dlouho přístupná jen úzkému okruhu profesionálů

- ve středověku studenti latiny a řečtiny

x

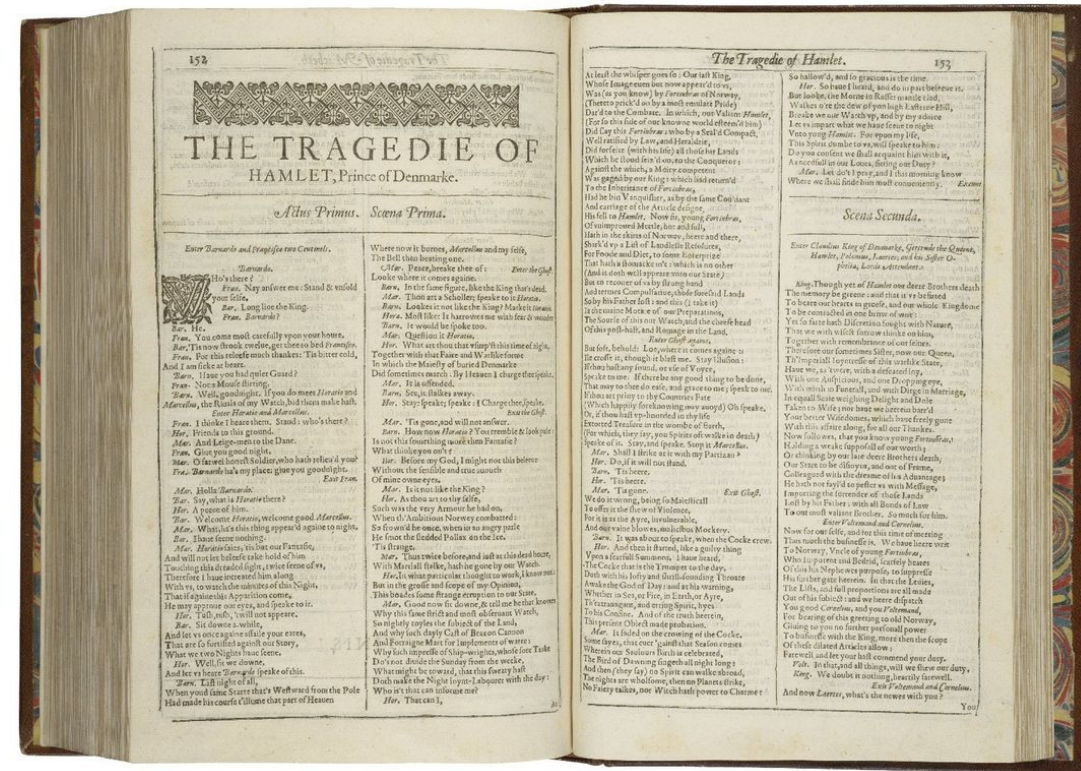
- běžný divák ne → neměl texty + ngramotnost

1445: *vynález knihtisku* → pozvolná změna

- např. Shakespeare → psal proto, aby hry byly diváckými hity x nikoli knižními bestsellery

postupně → hry běžně fixovány knižním vydáním

- Nicolas Boileau: *Umění básnické* (1674) → ne vše, co dobře zní z jeviště, je akceptovatelné v tištěné podobě → dramatici mají pečovat nejen o uvádění, ale i knižní uchování děl

Definice dramatu

1984 – Štěpán Vlašín: Slovník literární teorie → heslo „drama“:

- jeden ze základních druhů literatury, který je na rozdíl od lyriky a epiky tvořen výhradně
 - přímými jazykovými promluvami
 - jednáním dramatických postav
 - scénickými a režijními poznámkami
- struktura dramatu výrazně poznamenána tím, že jde o dílo předurčené ke scénickému provedení

Vztah dramatického textu k literatuře a divadlu

spory mezi literárními a divadelními vědci → Kam řadit drama? Do literární nebo divadelní vědy?

1. drama zprvu vnímáno jako součást literatury = jeden z literárních druhů (triáda: poezie – próza – drama)
 - **starověké Řecko**: zrod divadla a dramatu – teoretické pojednání → Aristoteles: *Poetika*
 - drama *řadí do literatury* (básnictví) → proto, že užívá stejné prostředky – psaný jazyk
 - 6 složek dramatu: *děj, povahy, slovní výraz, stránka myšlenková, scénická výprava a hudba*
 - *nerozlišuje drama a jeho inscenaci X ale zmiňuje ji: „Výprava je sice působivá, ale nejméně umělecká a již mimo vlastní oblast básnictví. U tragédie se může totiž účinek dostavit i bez představení a bez herců. Kromě toho má na scénické představení větší vliv umění tvůrce výpravy než básníkovo“*
 - přiznává možnost účinku dramatu pouhým čtením
 - **do 18. – 19. století** → drama pojímáno primárně jako součást literatury
 - X
 - divadelní inscenace = prostá reprodukce textu a jeho významů za pomoci herců, scény, hudby atd.

Vztah dramatického textu k literatuře a divadlu

2. od konce 19. stol. → = dramatický text chápán jako předpoklad divadelní tvorby

- v divadle se uplatňuje pozice režiséra → divadelní inscenace = tvůrčí INTERPRETACÍ dramatu
 - inscenace → textem předurčena méně, než se mínilo
 - interpretační um režisérů (+ tvůrců) → nalézají v textu témata, zhmotní je na jevišti
- divadelní věda se osamostatňuje jako svébytná disciplína → otázka: *je možno drama chápat jen jako literární druh?*
 - předurčenost dramatu k inscenaci X nebo jde o literární artefakt?
 - máme drama číst X nebo vnímat v rámci inscenace?

→ divadlo = jen jeden z možných způsobů realizace dramatu (vedle četby)

→ dramatika = spadá buď pod literaturu nebo divadlo = specifická *oblast bádání mezi divadelní a literární vědou*

Knižní dramata

knižní drama = literární dílo, které obsahuje formální atributy dramatu (děj, dialogickou formu, rozdělení na dějství s výstupy apod.), ale zpravidla rezignuje na scénické provedení, protože nerespektuje požadavky jevištní realizovatelnosti (= obtížně inscenovatelné)

- předpokládaný způsob vnímání → bezprostřední individuální čtení
- rozsah → většinou delší
- dílo žije literárním životem (čteno, vydáváno) X není uváděno v divadle
- scénické poznámky omezeny na minimum (aby nerušily při četbě) + popis akcí a postav je jim vložen do úst + dlouhé repliky ruší dialogický charakter scén a omezují hereckou souhru → statičnost

knižní dramata:

- Senecovy tragédie a další latinské hry antiky i středověku
- II. díl Goethova *Fausta* (1808)
- některé hry Paula Claudela
- Mussetův *Lorenzaccio* (1833)
- hry Jiřího Karáska ze Lvovic
- Zeyerův *Radúz a Mahulena* (1896) → spíše báseň, než drama

Drama - shrnutí

drama = specifický typ textu

- lze ho vnímat různými způsoby → důraz na různé aspekty textu
- postavení dramatu je v literatuře i v divadle a myšlení o nich nejisté
- literární věda musí brát v úvahu divadelní funkce textu (včetně základní „účelovosti“ dramatu)
- teatrologie musí brát v úvahu vlivy literární

Patrice Pavis – heslo Dramatický text

- *„Definice dramatického textu, která by ho odlišila od ostatních typů textu, je velmi obtížná, neboť současná dramatická literatura má tendenci přivlastňovat si pro jeviště jakýkoli text; extrémní případ – inscenace telefonního seznamu – nám už dávno nepřipadá jako divadelně nerealizovatelný vrtoch! Každý text může být zdivadelněn, jakmile se dostane na jeviště. A to, co bylo až do konce 20. století považováno za znak dramatickosti – dialogy, konflikt, dramatická situace, pojem postavy – přestalo být podmínkou sine qua non textu používaného na jevišti.“*